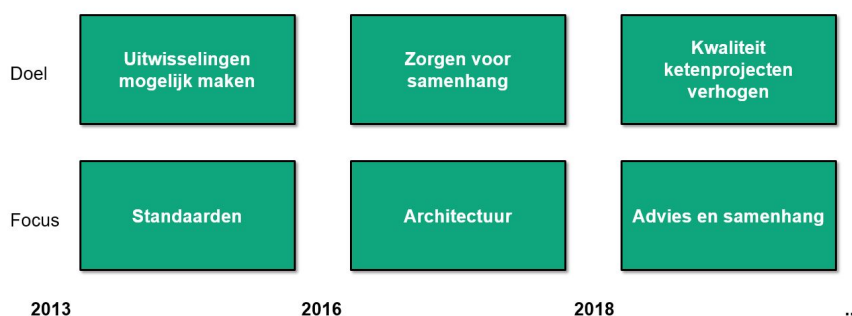

Aan Standaardisatieraad
Van Secretaris Standaardisatieraad Edustandaard
Datum 14 juni 2018
Onderwerp Nieuwe werkwijze en positionering Edustandaard

Aanleiding

In 2018 heeft de Standaardisatieraad van Edustandaard een zelfevaluatie uitgevoerd om haar eigen functioneren te kunnen beoordelen. Deze zelfevaluatie is uitgevoerd langs het kader van het Strategisch plan 2013-2017. De conclusie hiervan is dat er veel veranderd is door andere samenwerkingen in keten en domeinen (Edu-K, ketenregieoverleggen, i-agenda) en door een toegenomen volwassenheid in het onderwijsdomein op het gebied van standaarden en architectuur. Edustandaard heeft door de jaren heen ingespeeld op deze veranderingen en haar werkprocessen, maar is hier niet altijd expliciet in geweest in haar gewijzigde taakopvatting en communicatie. De ontwikkeling van Edustandaard wordt weergegeven in onderstaande afbeelding.

De doelen van Edustandaard zijn door de jaren heen veranderd en dit vraagt om een ander focus en activiteiten. Op basis van deze zelfevaluatie zijn gesprekken gevoerd met alle leden van de Standaardisatieraad en is een advies uitgebracht over herpositionering. Dit advies is vervolgens met de leden van Standaardisatieraad uitgewerkt tot een een nieuwe werkwijze. Deze is door de Standaardisatieraad vastgesteld met het verzoek deze ook te agenderen in andere platforms om commitment te verkrijgen op de nieuwe werkwijze. Immers de voorgestelde werkwijze vergt een actieve samenwerking met partijen en platforms in het onderwijsdomein.

Positionering Edustandaard

De ict-wereld in het onderwijs wordt steeds complexer. Het onderwijsdomein vraagt om ordening, veiligheid en duurzaamheid. Innovatie is hierbij onontbeerlijk. Standaardisatie is een krachtig instrument dat zorgt voor de noodzakelijke afstemming om zowel bedrijfs- als maatschappelijke doelstellingen te kunnen realiseren.

- Edustandaard brengt als samenwerking belanghebbende partijen bij elkaar om gezamenlijk toepasbare afspraken te maken en legt de relatie de implementatie hiervan.
- Edustandaard heeft de ambitie om standaarden en architectuur te laten werken voor het onderwijs
- Dit heeft tot doel om middelen in het onderwijsdomein doelmatig en effectief in te zetten en om innovatie mogelijk te maken

- De activiteiten van Edustandaard zijn ondersteunend aan de standaardisatie- en architectuurwensen van scholen en leveranciers in het onderwijsdomein
- De scope van Edustandaard beperkt zich tot informatisering in het onderwijsdomein (po t/m wo)
- Edustandaard heeft een adviesfunctie in de keten op het gebied van architectuur
- Bureau Edustandaard biedt advies en begeleiding bij het ontwikkelen en beheren van standaarden

Inhoudelijke sturing door het toepassingsdomein

Edustandaard is niet de plaats waar inhoudelijke sturing op standaarden plaatsvindt, maar de organisatie die voorwaarden schept voor standaardisatie en werken op basis van ketenreferentiearchitectuur, het formele beheer van standaarden maakt hier onderdeel van uit. Hiermee wordt de samenhang tussen ketens/domeinen en onderwijssectoren geborgd. Standaarden en architectuur in ketens in het onderwijsdomein dienen - net als in organisaties - ter ondersteuning van 'businessprocessen'. In de keten noemen we dit het 'toepassingsdomein': de groep stakeholders die gezamenlijk gebruik maakt van standaarden en voorzieningen rondom een bepaalde keten of een bepaald thema. Voorbeelden hiervan zijn DUO, LAS/SIS-leveranciers en onderwijsinstellingen rondom bekostiging; uitgevers, distributeurs, softwareleveranciers en scholen rondom de leermiddelenketen, etc. Implementatieafspraken (welke afspraken passen we per wanneer toe in een toepassingsdomein) en standaardisatie worden zo dicht mogelijk bij elkaar georganiseerd. In de praktijk ontstaan binnen toepassingsdomeinen op deze manier 'afsprakenstelsels'.

De adviesfunctie van Edustandaard

Om de kwaliteit van ketens en ketenprojecten te verhogen is inzicht en overzicht nodig. Een overzicht van de verschillende standaarden, uitwisselingen en voorzieningen draagt bij aan het maken van keuzes voor nieuwe standaarden of ketenvoorzieningen. Er kan immers gebruik worden gemaakt van bestaande afspraken, waardoor partijen minder vaak zelf het wiel uit hoeven te vinden en aan kunnen sluiten bij bredere ontwikkelingen. Een mogelijk effect hiervan is dat dit leidt tot minder implementatielast. De basis voor dit overzicht is ROSA, de ketenreferentiearchitectuur voor het onderwijsdomein. Deze is in beheer bij Edustandaard en wordt mede onderhouden door de architecten van verschillende organisaties in de Architectuurraad.

Op basis van dit overzicht, en de kennis over standaarden en architectuur die aanwezig is bij zowel Bureau Edustandaard als de Architectuurraad, is er een stevige basis om te adviseren over standaarden en ketenvoorzieningen. Dit doet Edustandaard deels op basis van eigen inzicht en expertise. Hiermee heeft Edustandaard een agenderende rol vanuit architectuurvraagstukken: 'witte vlekken' en potentiële knelpunten. Ook kan zij adviseren over de samenhang tussen domeinen en onderwijssectoren. Het is aan de Standaardisatieraad om deze vraagstukken en adviezen van een bestuurlijk perspectief te voorzien en te agenderen in andere platforms, zoals Edu-K, de Informatiekamer of ketenregieoverleggen. Hiermee stuurt de Standaardisatieraad zelf niet inhoudelijk, maar zorgt de raad ervoor dat vraagstukken op de juiste tafels en in samenhang worden geagendeerd.

Voor het vergroten van de kwaliteit van ketenuitwisselingen en -voorzieningen is het ook nodig dat vanuit architectuurperspectief advies gegeven kan worden op ketenprojecten. Dit vraagt om een actieve adviesvraag vanuit ketenprojecten. Edustandaard heeft een instrument, de [ROSA-architectuurscan](#), om op een gestandaardiseerde wijze advies te geven aan ketenprojecten. Dit advies is gericht op samenhang tussen standaarden en voorzieningen, zowel binnen ketens en onderwijssectoren als hieraan overstijgend. Een advies wordt altijd bekrachtigd door de Architectuurraad en de Standaardisatieraad. De eigenaar van een ketenvoorziening of beheerder van een standaard wordt geacht te reageren op het advies. Hoewel iedere partij over zijn eigen handelen gaat, geldt bij een deel van de ROSA-architectuurscan: comply or explain.

Om deze expertise- en adviesrol goed te kunnen vervullen is het van belang dat het overzicht een hoge mate van volledigheid kent. Dit betreft zowel de referentiearchitectuur ROSA, als een breder overzicht van de afspraken die binnen een keten gelden. ROSA is de *keten*referentiearchitectuur voor het hele onderwijsdomein van po tot en met ho, die zich richt op ketenuitwisselingen binnen en tussen onderwijssectoren. Het doel van ROSA is de informatievoorziening binnen het onderwijsdomein te optimaliseren. Het doet daarmee geen uitspraken over de interne architectuur van organisaties, maar over de uitwisselingen en koppelingen met andere partijen. De referentiearchitectuur:

- ondersteunt organisaties in het onderwijsdomein die informatie uitwisselen;
- biedt een overzicht van (herbruikbare) voorzieningen en standaarden die beschikbaar zijn voor gegevensuitwisseling;

- biedt inzicht, samenhang en kaders voor projecten in het onderwijsdomein;
- creëert een gemeenschappelijke taal en ondersteunt daarmee dat de verschillende partijen in het onderwijs elkaar kunnen begrijpen;
- biedt architectuuroverzicht van alle afspraken, voorzieningen en onderlinge samenhang.

Maar ook breder dan ROSA heeft Edustandaard, in samenwerking met de toepassingsdomeinen, een rol in het creëren van overzicht in geldende afspraken over hoe om wordt gegaan met standaarden en architectuur. Hiertoe zorgt Edustandaard voor:

- Heldere communicatie m.b.t. standaarden en architectuur (heldere landingspagina's per domein (publicatie afspraken, Gouden Gids en link met ROSA)
- Een goede beschrijving van het proces van hoe tot standaarden en architectuur wordt gekomen. Transparantie over dit proces en publicatie van adviezen en ROSA-architectuurscans
- Een overzicht met te verwachten ROSA-architectuurscans en publicatie van beheercycli van afspraken en standaarden
- Publicatie (per domein) van een 'Gouden Gids' zodat snel duidelijk is welke afspraken gelden in een toepassingsdomein, welke ketenvoorzieningen beschikbaar zijn en wie hiervoor verantwoordelijk is
- Communicatie over vraagstukken m.b.t. specifieke standaarden en architectuur. Op dit moment wordt geëxperimenteerd met een online forum.

De versterking en explicitering van de adviesrol, zowel gevraagd als ongevraagd, is belangrijke aanscherping in de werkwijze en positionering van Edustandaard. Om dit te laten werken is echter ook commitment nodig van platforms die de ontwikkeling en implementatie van nieuwe afspraken en voorzieningen op zich nemen. Dit geldt zowel voor het in kaart brengen van de eigen ketenarchitectuur (samen met Bureau Edustandaard), als voor het actief aanmelden van voorgenomen wijzigingen met een ketenbreed effect (standaarden, ketenvoorzieningen) ter advies door Edustandaard op basis van een ROSA-architectuurscan.

Werkwijze in relatie tot toepassingsdomein

De nieuwe werkwijze betekent dat standaardisatie veel meer dan nu (deels) het geval is, in het toepassingsdomein wordt georganiseerd. Edustandaard zorgt voor de randvoorwaarden om te kunnen standaardiseren en op basis van ketenreferentiearchitectuur te kunnen werken. Dit moet zorgen voor beter feedbackloops vanuit implementaties: sneller leren van praktijksituaties en nieuwe ontwikkelingen. Werkgroepen zijn dus - behalve enkele domein- en ketenoverstijgende afspraken - niet (meer) direct verbonden aan Edustandaard, maar veel meer aan het toepassingsdomein. Het is aan het toepassingsdomein zelf hoe dit te organiseren. Beheer van de standaard is daarmee een 'eigenstandige activiteit' waarbij de eigenaar de verantwoordelijkheid heeft hier een proces voor in te richten met een beheercyclus en rekenschap te geven van de uitgangspunten van het BOMOS-model¹. Onderdelen hiervan zijn onder meer een (jaarlijkse) consultatie van een bredere groep (potentiële) gebruikers dan degene die direct vertegenwoordigd zijn, publicatie van aankondigingen en verslagen van bijeenkomsten, het opstellen van een roadmap en issuelijst, en het in acht nemen van een reactietermijn voordat een standaard wordt vastgesteld door de Standaardisatieraad. Deze kaders worden in Edustandaard nader uitgewerkt in een handreiking.

Vanuit Edustandaard wordt ondersteuning geboden door middel van inbreng van expertise over:

- ROSA (samenhang tussen afspraken)
- Standaardisatie
- Semantiek, berichtenverkeer, interactie, communicatieprotocollen, etc.

Voor het toepassingsdomein betekent dit:

- Inhoudelijke sturing op standaarden en architectuur komt altijd vanuit het toepassingsdomein
- Het toepassingsdomein is verantwoordelijk voor de totstandkoming van nieuwe afspraken
- Het toepassingsdomein is (proces)verantwoordelijk voor het beheer van een afspraak en stelt hiertoe een beheercyclus op die wordt gepubliceerd op de website van Edustandaard
- Bureau Edustandaard biedt expertise bij totstandkoming en beheer van een standaard
- Voor een beperkt aantal afspraken met een domein- en sectoroverstijgende karakter (waaronder beveiligingsafspraken zoals het Certificeringsschema IBP en Edukoppeling) worden de

¹ <https://www.forumstandaardisatie.nl/thema/ontwikkelen-en-beheren-van-open-standaarden>

beheerwerkgroepen wel door Edustandaard georganiseerd omdat deze niet aan één toepassingsdomein kunnen worden toegeschreven. De inhoudelijke sturing komt hier uit verschillende toepassingsdomeinen.

- Nieuwe afspraken en hun beheerwerkgroepen worden voor beheer aangemeld bij Edustandaard. De Standaardisatieraad kan vanuit haar beheerverantwoordelijkheid het toepassingsdomein aanspreken op het nakomen van beheerafspraken

Organisatie Edustandaard

Edustandaard kent een Standaardisatieraad, een Architectuurraad en diverse werkgroepen. Deze worden ondersteund door Bureau Edustandaard. Hieronder worden de rollen en activiteiten hiervan kort uiteengezet.

Standaardisatieraad

- Toetsing van (de kwaliteit van) het standaardisatieproces en transparantie
- Bestuurlijk advies en kwaliteitsbewaking architectuuradvies
- Advisering toepassingsdomeinen (procesrol agendering adviezen en signalering witte vlekken)
- Commitment op proces en op belang standaarden en architectuur
- Borgen van samenhang tussen domeinen/sectoren
- Voorwaarden scheppen voor standaardisatie en architectuur (waaronder opdrachtgeverschap voor verkenningen en beheer ROSA)

Architectuurraad

- Creëren overzicht en samenhang o.b.v. ROSA
- Bewaken van samenhang tussen domeinen en sectoren
- Adviseren Standaardisatieraad en werkgroepen
- ROSA-architectuurscan en 'witte vlekken' en potentiële knelpunten zoals IAA
- Voorstellen voor uitbreiding ROSA
- Inventariseren en eerste uitwerking 'witte vlekken' en potentiële knelpunten vanuit architectuurperspectief
- Kennisdeling (techniek, architectuur, wetgeving, etc.)

In de Standaardisatieraad en Architectuurraad hebben de volgende organisaties zitting: PO-Raad, VO-raad, saMBO-ICT, standaardenberaad HO, SURF, Kennisnet, GEU, VDOD, KBb-E, OCW, DUO, CITO. Pieter Hendrikse is onafhankelijk voorzitter van de Standaardisatieraad, voor de Architectuurraad wordt na de zomer een onafhankelijk voorzitter gezocht.

Bureau Edustandaard

- Faciliteren Standaardisatieraad, Architectuurraad en domeinoverstijgende werkgroepen (het 'leveren' van voorzitters en secretarissen)
- Expertisefunctie en ondersteuning ten behoeve van Standaardisatieraad, Architectuurraad, interne en externe werkgroepen
- Beheer van domeinoverstijgende afspraken
- Beheer ROSA
- Uitvoeren ROSA-architectuurscans
- Actieve rol in realiseren randvoorwaarden voor standaardisatie en architectuur
- Implementatieondersteuning i.r.t. standaarden (waaronder testvoorzieningen)
- Communicatie (website, ROSA, afsprakenoverzicht)

Bureau Edustandaard wordt, vanuit hun publieke verantwoordelijkheid voor standaarden en voorzieningen in het onderwijsdomein, ingevuld door Kennisnet en SURF.

Van het toepassingsdomein wordt gevraagd:

- De hierboven beschreven werkwijze te onderschrijven.
- Bij nieuwe ketenprojecten en -voorzieningen altijd in te brengen bij Edustandaard voor een ROSA-architectuuradvies.
- Bij de ontwikkeling van nieuwe standaarden de uitgangspunten van BOMOS te volgen.
- Nieuwe afspraken, voorzieningen, ketenprojecten, etc. altijd bij Edustandaard aan te melden ten behoeve van het creëren van overzicht en opname in de ROSA.